

zovaly převážně v pohraničí, průmyslových a velkých městech. Důvodem jejich příchodu k nám bylo získání pracovních příležitostí a lepšího bydlení.

Také vzdělání je problém, který dlouhodobě doprovází život Romů. Již za vlády Marie-Terezie byly zaznamenány snahy o vzdělávání členů romské komunity. Z této doby opravdu pocházejí první vzdělání Romové, zejména moravští. Tato doba je ale také poznamenána trendy násilné asimilace, dáváním romských dětí na převýchovu do rodin příslušníků majoritní společnosti, atd.

Další informace o původu a životě Romů doplňovaly diapositivy. Posluchači byli seznámeni s obrázky ze života polokočovných kovářů v Indii – Domů, kteří žili v indickém státě Bihár, a těch, kteří patřili ke skupině Gadulia Lohar, žijící kočovným způsobem dodnes.

Dochované fotografie ze Slovenska, které ve 30. letech 20. století pořídil Josef Kolářčík, dokumentovaly kočování Romů na vozech přikrytých plachtami nebo rohožemi, jejich táboření, styl oblečení, provozování koňského handlířství a také vyhánění četnictvem z měst.

Obrázky olašských Romů, kterých se nejvíce týkalo násilné usazování – nucení k usedlému způsobu života, poukázaly na tradiční způsob oblékání, tj. nabírané sukně, zástěry, zdobné blůzky, šátky s třásněmi a velké množství ozdobných předmětů, většinou zlatých, které se dědí a představují majetek rodiny.

Ukázky tradičních řemesel na fotografiích prozrazují, že mezi nejrozšířenější patřilo kovářství, korytářství a muzi-

kantství. Korytářství udržují ještě, podle slov Evy Davidové, asi tři rodiny na Slovensku. Muzikanti a kováři byli zase považováni za nejváženější osoby v romské komunitě.

V současné době všechny snahy lidí, kteří se zabývají životem romské komunity, směřují k podpoře romství (rompen) u Romů samotných. Romové by se totiž neměli za svůj původ stydět, naopak znovu oživit hodnotový systém své etnické skupiny a zabránit rozpadu romských tradičních hodnot. Tyto jevy jsou totiž často doprovázeny kriminalitou, provozováním prostituce, odkládáním dětí do dětských domovů, atd.

V závěrečné diskusi přítomní sdělovali ostatním své zkušenosti, názory a aktivity, které vyvíjejí v těchto záležitostech. Všichni se shodli na tom, že snahy Romů o zlepšení jejich postavení ve společnosti budou muset být doprovázeny neodmyslitelnou pomocí příslušníků české majority. Teprve tak by snad mohlo dojít k uskutečnění připravovaných projektů v duchu spokojeného soužití všech občanů České republiky a kvalitnější informovanosti obou skupin „o těch druhých“.

Lucie Procházková

8. duben – Mezinárodní den Romů

8. duben je den, kdy vznikla Mezinárodní romská unie (romsky Romano maškar themutno jekhetañiben)¹ a Romové jej slaví jako Mezinárodní den Romů. Poprvé se Romové sešli právě

¹ Pojmenování Mezinárodní romská unie pochází až z 2. kongresu Romů v Ženevě v roce 1978, kde se jejím prezidentem stal MUDr. Ján Cibula. Dalším významným setkáním Romů byl pro Českou republiku 5. světový kongres MRU v roce 2000, který se konal v Praze a prezidentem byl zvolen JUDr. Emil Ščuka.

² Kolektiv autorů Muzea romské kultury: Romové – O Roma. – Davidová, Eva: *Osudy a cesty Romů v letech 1945–1989*, s. 33. Tohoto setkání se zúčastnili i představitelé Svazu Cikánů

před 31 lety v Londýně², tedy v roce 1971, s myšlenkou sjednotit romská evropská sdružení a vytvořit mezinárodní organizaci. Byla založena Světová romská unie, která přijala program vzdělávání, dopracování jednotné gramatiky romského jazyka a boje proti rasismu. Vznikla i romská hymna a vlajka.³

Letošní oslavy probíhaly už od 5. dubna a záštitu nad touto akcí převzalo občanské sdružení Athinganoi, jehož představitelka Yveta Kenety spolu s dalšími hosty a pořadateli oslavy zahájila. Přivítací proslov se týkal hlavně společného soužití Romů a české majoritní společnosti. Aby v naší zemi probíhal bezkonfliktní kontakt a spolupráce obyvatel z obou těchto skupin, je nutné vzájemně se seznamovat s kulturou a tradicemi těch druhých a překonávat tak vžitě stereotypy. Jak praví romské přísloví: „Ma de pr'oda, savi hin manušes morči, al'e dikh, savo les hin jilo.“ (Nehleď na to, jakou má člověk kůži, všiměj si, jaké má srdce.)

Pro místo konání happeningu k oslavám dne Romů bylo zvoleno Náměstí Jiřího z Poděbrad na Žižkově, možná právě z toho důvodu, že v této lokalitě žije poměrně silná romská komunita. Přítomní zde měli jedinečnou příležitost ochutnat pokrmy romské kuchyně – v tomto případě to byly holubki, což jsou zelné závitky připomínající plněné

papriky (s mletým masem a rýží) a sladká jídla zastupoval makový závin – šinga. K poslechu hrála romská kapela Vojty Lavičky. Remeslnou zručností předvedl košíkář Jiří Daniel a romské výtvarné umění zastupoval malíř Josef Rác.

Tuto sešlost tvořili různí lidé – zástupci romské minority i majoritní společnosti. Všichni společně se dobře bavili, ochutnávali romské tradiční pokrmy a obdivovali taneční nadání dvou mladých romských dívek v tradičním oděvu. Jejich oblečení tvořily dlouhé nabírané sukně s volány, které upoutávaly svou pestrostí. K tomu byla barevně sladěna blůzka a šátek, který byl zdoben třásněmi. Jedna z dívek měla ve vlasech červenou květinu⁴ a ta druhá členku z mincí.

Dalším nezanedbatelným faktem, který ukazuje na snahy Romů prezentovat svoji existenci v české společnosti i mediálně, bylo rozdávání společensko – kulturního měsíčníku Amaro gendalos (Naše zrcadlo), který vydává sdružení Dženo, a natáčení komentáře romského redaktora České televize, který byl odvysílán v hlavním zpravodajství Deníku ČT1.

Jak je vidět, přibývá akcí, a na kterých se do vstřícného vzájemného kontaktu dostávají příslušníci majority a romské minority a tak roste informovanost na obou stranách. Těchto akcí se čím dál více účastní lidé mnoha oborů a profesí a v řadách Romů roste zájem promluvit

– Romů z tehdejšího Československa. SZK představoval od roku 1968 dočasně uznání romské identity a kultury. Zrušen byl v roce 1973, v době, kdy tato organizace zaměstnávala velký počet Romů, vyvíjela své aktivity v oblasti školství, kultury i ekonomiky a dokonce vydávala svůj časopis – poprvé i s částí v romštině.

³ Mann, Arne B.: *Romský dějepis. – Vzájemné poznání a porozumění*, s. 47. Romská vlajka se skládá ze dvou pruhů: dole ze zeleného symbolizujícího přírodu, nahoře z modrého představujícího oblohu. Ve středu vlajky je červené vozové kolo se šestnácti loukotěmi – což má zřetelnou souvislost s vlajkou země původu Romů, s Indií. Mezinárodní romská hymna Opře Roma (Vzhůru, Romové) vznikla z původní písně jihoslovanských Romů, kterou upravil Jarko Jovanovič.

⁴ Červená barva má v romské kultuře velmi důležitou funkci – věří se v její ochrannou moc, používá se i při výzdobě interiérů romských obydlí.

veřejně o věcech, které se jich týkají, a jsou čím dál častěji ochotni zapracovat na svém vzdělání a spolupráci s příslušníky české většinové společnosti.

Na 8. dubna připravilo občanské sdružení Athinganoi seminář k oslavám mezinárodního dne Romů, který se konal v Paláci YMCA a jeho hlavním tématem byla „Národní identita a sebevědomí Romů v ČR“. Při této příležitosti se v přednáškovém sále sešli různí lidé, ale jedno měli společné: zájem o život romské menšiny u nás. Každý, kdo sem přišel, se zájmem naslouchal příspěvkům přednášejících, neboť takto získané informace o dané problematice mohou přispět k tomu, aby lidé pochopili současnou situaci Romů a vnímavěji k nim pak přistupovali.

Seminář, stejně jako předchozí akce, zahájila Yveta Kenety a přivítala přednášející, kterými byl Doc. PhDr. Jaroslav Koťa a PhDr. Jiřina Šiklová z Filozofické fakulty UK v Praze, PhDr. Eva Davidová, CSc. a Helena Danielová, obě z Muzea romské kultury v Brně.

Jako první oslovila účastníky Jiřina Šiklová a netajila své potěšení nad tím, že se tento den stal již tradicí, že je o něj čím dál větší zájem jak Romů, tak majoritní společnosti. Také díky pozornosti médií se tato každoroční událost dostane do povědomí velkého počtu lidí této země, protože proběhla reportáž v televizi, v novinách byly otištěny komentáře popisující tuto akci a i na internetu se mohl každý kdo chtěl dále informovat. Je vidět, že se romská minorita stále více v životě české společnosti zviditelňuje a nikdo by už neměl tyto snahy přehlížet, ale naopak dávat prostor lidem, kteří chtějí něco vytvářet i pro ty ostatní.

S příspěvkem „Co je identita a národní sebevědomí – v obecné rovině“ vystoupil Jaroslav Koťa. Připomněl, že nejdříve každý člověk musí pojmenovat sám sebe, aby mohl označovat ty druhé. Jsme Evropané?, Češi?, Gádžové?, atd.– jak tedy označit Romy? Pokud jednotlivec není schopen sebeidentifikace, není s jeho identitou něco v pořádku, stále se totiž ptáme: „Čím je člověk na prahu 21. století?“

Majoritní společnost se stále snaží, aby se jí Romové přizpůsobili, ale je nutné si připustit, že o nich vlastně moc nevíme – „neumíme číst v jejich duši“, „máme rozdílnou představu o chodu světa“. Je nutné si tedy položit otázku: „Jak vidíme my Romy a jak vidí oni nás?“, která ale poslouží k vzájemnému porozumění jedině tehdy, pokud odpověď bude sestavena z názorů obou stran – jak Romů, tak české většinové společnosti.

Poté se slova ujala Eva Davidová, odbornice na romskou problematiku, která do života romské minority pronikla na základě svých dlouholetých zkušeností, získaných bezprostředními kontakty s Romy a hlavně pochopením jejich potřeb a zájmů. Na úvod si vzpomněla na období před 40 lety, kdy se o život romské komunity zajímala pouze hrstka lidí – nadšenců, kteří se v té době pokoušeli o vzkríšení romské identity, o uznání romské národnosti, o toleranci jejich existence na našem území. Připomenuty byly i osobnosti, které působily ve Svazu Cikánů – Romů, v Mezinárodní romské unii a ostatní, kteří se podle svého nejlepšího přesvědčení snažili Romům pomoci se zvládnutím života v nových podmínkách.⁵ Velký význam byl přikládán 50. a 60. letům, kdy bylo

⁵ Např.: Ing. Miroslav Holomek, který vedl řídicí výbor Svazu Cikánů – Romů v České republice se sídlem v Brně; Miroslav Dědič, který vedl první „cikánskou internátní školu“ v Květušíně na Českokrumlovsku.

„řešení otázek cikánského obyvatelstva“ postaveno na tezi, že tradiční hodnoty jsou brzdou v jejich životě. Cílem bylo potlačit romských hodnot a jazyka a postupně splynutí s většinovým obyvatelstvem.

Možná i z těchto důvodů se setkáváme s odkládáním dětí do dětských domovů, s prostitucí, kriminalitou, atd. To všechno je vlastně jakýmsi popřením tradičních vztahů v romské rodině a vůbec celé romské komunitě. Vždyť děti byly šťastnou budoucností rodiny – „nane chave, nane bacht“ (nejsou děti, není štěstí) a úcta k nejstarším členům rodiny se vždy velice přísně zachovávala.

V současnosti už lze o této problematice mluvit otevřeně – o stavu romské identity dnes a o době, kdy k řešení této otázky přistoupí všichni společně, tzn. Romové za pomoci majoritní společnosti. „Lidé v sobě musí pěstovat pocit sounáležitosti, mít společné zájmy a cíle. Romové by se neměli stydět za svůj původ. Romipen, což znamená romství, romskou tradici, romskou kulturu, by nemělo ztrácet svůj smysl“, řekla na závěr Eva Davidová.

Potom dostala slovo Helena Danielová, která pracuje v Muzeu romské kultury jako správkyně fondu textilu a šperků. Její příspěvek měl přítomné ujistit o tom, že i přes současné problémy, které romskou komunitu doprovázejí, přece jenom zůstává pevný její základ, a to je rodina. Rodinné vazby u Romů jsou stále dost silné, i když jim to bylo v minulosti odepíráno. Ve své řeči odkazovala na zjištění výzkumného projektu, který byl realizován v roce 2001 a měl za cíl zjistit, jestli v romských rodinách v současné době existuje silné pouto matky a dítěte. Zjistilo se, že ve většině případů matka bezmezně tíhne ke svému dítěti, je vlastně jakousi vnitřní morálkou rodiny,

na ní závisí fungování rodiny po stránce vztahů, výchovy a vývoje dítěte. Otci připadá v rodině jiná role, a to materiální zabezpečení, tzn. stará se o vnější pohled na rodinu. Důvodem přeplněnosti dětských domovů romskými dětmi je roztržštěnost rodin, a to vlastně ze dvou důvodů: kvůli ztrátě hodnot a rodinné morálky a kvůli nedostatku sociálního zabezpečení (nedostatek financí, nezaměstnanost, špatné bydlení, apod.).

Dalším problémem, který Helena Danielová zmínila, je pro Romy nedorozumění se s majoritní společností. Neděje se ani tak z důvodu rozdílného pohledu na svět, ale s většinou Romů by se nemělo mluvit v cizích pojmech a složitých frázích. „Když se řekne identita, tak mnoho Romů (kromě těch vzdělanějších) neví, o čem se mluví. Když se řekne rodina, děti, apod., tak tomu snadno porozumí a dokáží se vyjádřit k danému problému. Jediným východiskem, jak se z této situace dostat, je to, že si my Romové uvědomíme, že pro život v moderní společnosti je pro nás nejdůležitější vzdělání.“

Po tomto příspěvku se všichni přítomní společně shodli na tom, že řešení otázky vzdělanosti u Romů je na prvním místě a současně několik z nich uvedlo, že se již pracuje na několika projektech, které mají posloužit tomuto účelu. Např. zřizování nultých přípravných ročníků pro romské děti na základních školách, kurzy pro budoucí romské pedagogické asistenty – vychovatele, otevírání bakalářských studijních cyklů na vysokých školách pro zájemce z řad Romů, apod.

Další z Romů, kdo přednesl svůj příspěvek, byl Mgr. Vojtěch Lálík, romský poradce Městské části Prahy 4, který zdůraznil, že velkým problémem, se kterým se u Romů ve své funkci často setkává, je nehlášení se ke svému romství.

Důvodů by mohlo být hned několik: může to být důsledek historického vývoje, vyhlazování v pracovních a koncentračních táborech za 2. světové války, násilné asimilační tendence od 50. let 20. století anebo také „neustálý strach z toho, co je a co bude následovat“. Jak zaznělo v referátu, v současné době není ani zřejmé, zda Romové ještě tak silně něco spojuje dohromady, jestli jejich kulturní a historické kořeny mají stále takový vliv na život Romů.

Ostatní Romové, kteří byli na semináři přítomni, viděli současnost více optimisticky. Z jejich řad zaznělo, že rozhodně dochází k velkým změnám a posunům k lepšímu. Čím dál více mladých Romů se aktivně zajímá o současné dění, zakládají se různá sdružení, Romové pronikají do společenské a kulturní sféry, nastupují na pozice pedagogické, novinářské, politické, atd.

Také zde byl vyřčen názor, že to, co Romové potřebují k tomu, aby „věci dotáhli od začátku až do konce“, je větší samostatnost, větší kladení důrazu na jednotlivce. „Romská kultura byla větší kolektivní záležitostí, ale dnes je nutné podporovat odvahu jednotlivce. To však také potřebuje pochopení ze strany rodiny“, řekl ředitel Salesiánského ústavu v Ostravě.

Slova se ujala také mladá Romka, studentka jedné z lékařských fakult Univerzity Karlovy v Praze, a řekla: „Pocházím z romské rodiny, ale rodiče mě neseznamovali s romskými tradicemi a ani na mne nemluvili romsky. Jako výchozí pozice pro úspěšný život ve společnosti to bylo vždycky lepší. Až teď, když je mi 21 let, si uvědomuji svoje romství a jsem na ně pyšná.“

Toto prohlášení u všech přítomných sklídilo velký úspěch a účastníci diskuse svoje další poznámky směřovali právě

k mladé generaci Romů, která by měla být nadějí pro vyřešení mnoha otázek a také cestou k tomu, aby si čím dál více Romů bralo za svůj vzor toho ze svých řad, kdo nezastírá své romství a naopak se snaží o zviditelnění pokroků romské menšiny u nás.

Seminář k Mezinárodnímu dni Romů byl ukončen a všichni se odebrali na Karlův most, kde s mnoha dalšími byli přítomni symbolickému házení květin do řeky, tzv. River Ceremony. Romové si na celém světě symbolickým házením květin (v tomto případě to byly narcisy) do řek protékajících zeměmi, kterými prošli a kde se usadili, připomínají své 1000 – leté putování světem a vyjadřují tak svou jednotu.

Na Karlově mostě se sešlo mnoho známých romských osobností, které se snaží zviditelnit romskou komunitu v politické, kulturní i společenské sféře současného života. Nechyběli zde ani redaktoři romského vysílání Českého rozhlasu, představitelé Romské občanské iniciativy, členové pořádatelského občanského sdružení **Athinganoi**, komentátoři České televize a mnoho dalších.

Oslavy tohoto dne však ještě neskončily. Od 19 hodin byl totiž uspořádán koncert v **paláci Akropolis na Žižkově**. **K tanci a poslechu** hrály skupiny **Gulo Čar** a **Bench Band** Vojty Lavičky. Zakončení romských oslav tímto způsobem je zcela pochopitelné, protože hudba je jedním z nejvýznamnějších prvků romské kultury. Muzikantské nadání se objevuje i v nové tvorbě mladé romské generace a tím je víceméně zaručeno, že tradice hudby a písňového folkloru nevymizí, ale bude se dále předávat a rozvíjet.

Lucie Procházková